

Predmet C-501/20**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda****Datum podnošenja:**

6. listopada 2020.

Sud koji je uputio zahtjev:Audiencia Provincial de Barcelona (Provincijski sud u Barceloni,
Španjolska)**Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:**

18. rujna 2020.

Žalitelj:

M P A

Druga stranka u žalbenom postupku:

L C D N M T

Predmet glavnog postupka

Zahtjev za razvod i razvrgnuće bračnoimovinskog režima u kojem su navedeni i zahtjevi u pogledu skrbi o maloljetnoj djeci i roditeljskih odgovornosti te zahtjevi u pogledu priznavanja uzdržavanja djece i uređenja korištenja obiteljskog doma u Togu.

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Zahtjev za prethodnu odluku u skladu s člankom 267. UFEU-a kojim se traži tumačenje članka 3. i 8. te, ovisno o slučaju, članka 6., 7. i 14. Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1347/2000 (SL 2003., L 338, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 133. i ispravak SL 2014., L 46, str. 22.) i članka 3. te, ovisno o slučaju, članka 7. Uredbe Vijeća (EZ) br. 4/2009 od 18. prosinca 2008. o nadležnosti,

mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja (SL 2009., L 7, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 5., str. 138. i ispravak SL 2013., L 281, str. 29.).

Prethodna pitanja

1. Kako treba tumačiti pojam „uobičajeno boravište”, iz članka 3. Uredbe br. 2201/2003 i članka 3. Uredbe br. 4/2009, državljana neke države članice koji borave u trećoj državi zbog funkcija koje su im povjerene kao članovima ugovornog osoblja Europske unije i kojima je u trećoj državi priznat status diplomatskih službenika Europske unije ako je njihov boravak u navedenoj državi povezan s izvršavanjem njihovih funkcija koje obavljaju za Uniju?
2. U slučaju da, za potrebe članka 3. Uredbe br. 2201/2003 i članka 3. Uredbe br. 4/2009, određivanje uobičajenog boravišta bračnih drugova ovisi o njihovom statusu članova ugovornog osoblja Europske unije u trećoj državi, kako bi njihovo boravište utjecalo na određivanje uobičajenog boravišta maloljetne djece u skladu s člankom 8. Uredbe br. 2201/2003?
3. Za slučaj da se smatra da maloljetnici nemaju uobičajeno boravište u trećoj državi, može li se povezanost s majčinim državljanstvom, njezin boravak u Španjolskoj prije sklapanja braka, španjolsko državljanstvo maloljetne djece i njihovo rođenje u Španjolskoj uzeti u obzir za potrebe određivanja uobičajenog boravišta u skladu s člankom 8. Uredbe br. 2201/2003?
4. Za slučaj da se utvrdi da se uobičajeno boravište roditelja i maloljetne djece ne nalazi u državi članici, uzimajući u obzir da, u skladu s Uredbom br. 2201/2003, ne postoji nijedna druga država članica nadležna za rješavanje zahtjeva, sprečava li okolnost da je tuženik državljanin države članice primjenu podredne odredbe članka 7. i 14. Uredbe br. 2201/2003?
5. Za slučaj da se utvrdi da se uobičajeno boravište roditelja i maloljetne djece ne nalazi u državi članici, za potrebe određivanja uzdržavanja djece, kako treba tumačiti *forum necessitatis* iz članka 7. Uredbe br. 4/2009 i osobito koje su pretpostavke nužne kako bi se smatralo da postupak nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima ili postupak nije moguć u trećoj državi s kojom je spor usko povezan (u ovom slučaju Togo)? Treba li stranka dokazati da je pokrenula ili pokušala pokrenuti postupak u navedenoj državi i to neuspješno i je li državljanstvo neke od stranaka u sporu dovoljna poveznica s državom članicom?
6. U slučaju poput ovog, u kojem bračni drugovi imaju snažne veze s državama članicama (državljanstvo, prethodni boravak), ako u skladu s pravilima Uredbi nijedna država članica nije nadležna, je li to protivno članku 47. Povelje o temeljnim pravima?

Navedene odredbe prava Unije

Članci 3., 6., 7, 8. i 14. Uredbe br. 2201/2003

Članci 3. i 7. Uredbe br. 4/2009

Uredba Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima (SL 2016., L 183, str. 1. i ispravci SL 2017., L 113, str. 62. i SL 2018., L 167, str. 36.)

Članak 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima

Navedene odredbe nacionalnog prava

Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial (Organski zakon 6/1985 od 1. srpnja o pravosudnom sustavu) (BOE br. 157 od 2. srpnja 1985.; u daljnjem tekstu: LOPJ); pravilo kojim se određuje nadležnost španjolskih sudova

I. U skladu s njegovim člankom 22.*quater*, španjolski sudovi u načelu su nadležni:

– točka (c), u području osobnih i imovinskih odnosa između bračnih drugova, poništaja braka, rastave i razvoda i njihovih izmjena, pod uvjetom da nijedan drugi strani sud nema nadležnost ako oba bračna druga imaju uobičajeno boravište u Španjolskoj u vrijeme podnošenja tužbe ili ako je njihovo posljednje uobičajeno boravište bilo u Španjolskoj i jedan od njih tamo boravi ili ako je Španjolska tuženikovo uobičajeno boravište ili, u slučaju zahtjeva za međusobnim dogovorom, ako u Španjolskoj boravi jedan od bračnih drugova, ili ako tužitelj nakon podnošenja tužbe uobičajeno boravi u Španjolskoj barem jednu godinu, ili ako je tužitelj Španjolac i ima uobičajeno boravište u Španjolskoj barem šest mjeseci prije podnošenja tužbe, kao i ako oba bračna druga imaju španjolsko državljanstvo;

– točka (d), u području srodstva i odnosa između roditelja i djece, zaštite maloljetnikâ i roditeljske odgovornosti ako dijete ili maloljetnik ima uobičajeno boravište u Španjolskoj u vrijeme podnošenja tužbe ili je tužitelj Španjolac ili uobičajeno boravi u Španjolskoj ili, u svakom slučaju, barem šest mjeseci prije podnošenja tužbe.

II. U skladu s člankom 22.*octies*:

Španjolski sudovi nisu nadležni u slučajevima u kojima se pravilima o nadležnosti predviđenim španjolskim zakonima navedena nadležnost ne predviđa; međutim, španjolski sudovi ne mogu se suzdržati od svoje nadležnosti ili se proglasiti nenadležnim ako je sporni slučaj povezan sa Španjolskom i ako su se sudovi različitih država povezani sa slučajem proglasili nenadležnim.

Código Civil (Građanski zakonik)

U skladu s njegovim člankom 40., radi ostvarivanja prava i ispunjavanja građanskih obveza, domicil fizičkih osoba u načelu je mjesto njihova uobičajenog boravišta, iako je domicil diplomata koji borave u inozemstvu zbog svoje dužnosti i koji imaju pravo na ekstrateritorijalnost posljednji domicil koji su imali na španjolskom državnom području.

Sažet prikaz činjenica i glavnog postupka

- 1 Stranke u sporu sklopile su brak 25. kolovoza 2010. u Veleposlanstvu Španjolske u Gvineji Bisau. Brak je upisan u konzularnu matičnu knjigu Gvineje Bisau. Imaju dvoje djece rođene 10. listopada 2007. i 30. srpnja 2012. u Manresi (Barcelona). Supruga je španjolska državljanica. Suprug je španjolski državljanin. Djeca imaju španjolsko i portugalsko državljanstvo.
- 2 Bračni drugovi boravili su u Gvineji Bisau od kolovoza 2010. do veljače 2015. te su se nakon navedenog datuma preselili u Togoansku Republiku. Do *de facto* rastave došlo je u srpnju 2018. Nakon *de facto* rastave majka i maloljetna djeca i dalje borave u obiteljskom domu u Togu, a suprug boravi u hotelu u istoj zemlji.
- 3 Oba bračna druga zaposlenici su Europske Komisije u njezinu izaslanstvu u Togu. Njihova je kategorija zanimanja članovi ugovornog osoblja. U skladu s podnesenim dokumentima, članovi ugovornog osoblja ne stječu status diplomata države članice s obzirom na ugovorni odnos koji imaju s tom institucijom. Članovi ugovornog osoblja u zemlji odredišta imaju status diplomatskih službenika Unije, ali u državama članicama Europske unije smatraju se samo Unijinim službenicima. Imaju status diplomata koji vrijedi samo u zemlji boravka i tijekom razdoblja dodjele.
- 4 Osoba M P A 6. ožujka 2019. Juzgadu de Primera Instancia de Manresa (Prvostupanjski sud u Manresi, Barcelona, Španjolska) podnijela je zahtjev za razvrgnuće zbog razvoda braka sklopljenog s osobom L C DAS N M T. U zahtjevu traži razvod bračnih drugova i razvrgnuće bračnoimovinskog režima, kao i da se utvrdi sustav i oblik pružanja skrbi maloljetnoj djeci i roditeljskih odgovornosti, prizna uzdržavanje djece i da se uredi korištenje obiteljskog doma u Togu.
- 5 Odlukom od 3. lipnja 2019. prvostupanjski sud prihvatio je tužbu. Tuženik je podnio prigovor nenadležnosti zbog međunarodne nenadležnosti jer smatra da španjolski sudovi nisu nadležni za odlučivanje o postupku. Taj je sud odlukom od 9. rujna 2019. prihvatio prigovor nenadležnosti i utvrdio međunarodnu nenadležnost za odlučivanje o postupku. Prvostupanjski sud temelji svoju odluku na tome da u Španjolskoj ne postoji uobičajeno boravište. Supruga je protiv te odluke podnijela žalbu sudu koji je uputio zahtjev.

Ključni argumenti stranaka glavnog postupka

- 6 **Supruga** tvrdi da oba bračna druga imaju status diplomata kao akreditirani službenici Europske unije u zemljama odredišta i da navedeni status dodjeljuje zemlja domaćin te se on odnosi i na maloljetnu djecu. Kao dokumente podnosi propusnicu „Laissez-passer” koju kvalificira kao diplomatsku putovnicu; svoju diplomatsku osobnu iskaznicu i diplomatske osobne iskaznice svoje djece koje su izdala afrička tijela; dopis otpravnika poslova Europske unije u Togoanskoj Republici i diplomatski popis izaslanstva Europske unije u Togu na kojem su navedeni bračni drugovi. Tim se dokumentima potkrepljuje ocjena iz prethodne točke 3.
- 7 Tvrdi da se nadležnost za odlučivanje o razvodu, roditeljskoj odgovornosti i uzdržavanju određuje u skladu s uredbama Europske unije prema uobičajenom boravištu i da se, u skladu s člankom 40. Građanskog zakonika, uobičajeno boravište ne podudara s mjestom gdje djeluje u svojstvu dužnosnice Unije nego s mjestom boravka prije stjecanja tog statusa, odnosno Španjolskom.
- 8 Isto tako, tvrdi da je zaštićena imunitetom priznatim člankom 31. Bečke konvencije i da njezini zahtjevi nisu obuhvaćeni iznimkama iz navedenog članka.
- 9 Poziva se na primjenu *forum necessitatis* priznatog navedenim uredbama i iznosi situaciju u kojoj se nalaze togoanski sudovi. Podnosi izvješća koja je sastavilo Vijeće za ljudska prava Opće skupštine Ujedinjenih naroda (izvješće od 17. kolovoza 2016. u kojem se ističe nedostatak primjerenog i kontinuiranog osposobljavanja sudaca i ustrajanje na nekažnjavanju povreda ljudskih prava te izvješće od 22. kolovoza 2016. u kojem se izražava zabrinutost Ujedinjenih Naroda u pogledu neovisnosti sudstva, pristupa pravosuđu i nekažnjavanja povreda ljudskih prava te se prenosi napomena Visoke povjerenice Ujedinjenih Naroda za ljudska prava da službenici bez pravne akreditacije rade na sudovima kao posrednici između nekih sudaca i stranaka u sporu, čime se potiče nepošteno postupanje) te navodi da je Odbor za ukidanje diskriminacije žena tražio od Toga da ženama osigura djelotvoran pristup sudovima.
- 10 **Suprug** tvrdi da nijedan bračni drug ne obnaša diplomatsku funkciju svojih odnosnih zemalja, Španjolske i Portugala, nego da su zaposlenici Europske unije u njezinu izaslanstvu u Togu u radnom odnosu kao članovi ugovornog osoblja. Tvrdi da „Laissez-passer” nije diplomatska putovnica nego propusnica ili valjana putna isprava unutar državnog područja trećih zemalja koje nisu članice Europske unije.
- 11 Tvrdi da nije primjenjiva Bečka konvencija nego Protokol br. 7 o povlasticama i imunitetima Europske unije koji se primjenjuje isključivo na radnje izvršene po službenoj dužnosti.
- 12 Osporava primjenu *forum necessitatis*.

- 13 Slijedom toga, tvrdi da je uobičajeno boravište u Togu i da španjolski sudovi nisu nadležni na temelju mjerodavnih uredbi.

Sažet prikaz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

Općenit pristup problemu

- 14 Kako bi se odredila međunarodna nadležnost sudova za odlučivanje o postupku razvoda, u kojem se također zahtijevaju mjere roditeljske odgovornosti, uzdržavanje maloljetne djece i razvrgnuće bračnoimovinskog režima, treba primijeniti tri uredbe Europske unije, uredbe br. 2201/2003, br. 4/2009 i 2016/1103. Nadležnosti se u uredbama temelje na dvama osnovnim pojmovima, pojmu uobičajenog boravišta i pojmu državljanstva. Glavni kriterij povezanosti za određivanje nadležnosti sudova u ovom slučaju jest uobičajeno boravište, s obzirom na to da bračni drugovi imaju različita državljanstva. Međutim, u navedenim uredbama nije definirano što se smatra uobičajenim boravištem.
- 15 Sud nije odlučivao o pojmu uobičajenog boravišta odraslih osoba u slučajevima razvoda. Donesene se presude odnose na pojam uobičajenog boravišta maloljetne djece: presude od 17. listopada 2018., UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:835); od 8. lipnja 2017., OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436); od 9. listopada 2014., C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268); od 22. prosinca 2010., Mercredi (C-497/10 PPU) i od 2. travnja 2009., A (C-523/07, EU:C:2009:225). U navedenim odlukama koje se uvijek odnose na uobičajeno boravište maloljetne djece:
- navedeno je da Uredba br. 2201/2003 ne sadržava nikakvu definiciju pojma „uobičajeno boravište”;
 - pojašnjeno je da je riječ o autonomnom pojmu prava Unije pa ga treba odrediti s obzirom na kontekst u kojem se nalaze odredbe Uredbe i cilj koji se njome nastoji postići, osobito cilj koji proizlazi iz njezine uvodne izjave 12., u skladu s kojom se nadležnost, utvrđena tom uredbom, temelji u svjetlu zaštite interesa djeteta, posebno na kriteriju blizine;
 - za određivanje uobičajenog boravišta maloljetne djece uzimaju se u obzir različiti čimbenici, najprije, mjesto u kojem je maloljetnik u određenoj mjeri integriran u društvenu i obiteljsku okolinu, za što se uzima u obzir trajanje, regularnost, uvjeti i razlozi boravka na području države, iako trajanje boravka maloljetnika u određenoj državi nije samo po sebi odlučujuće kako bi navedena osoba imala uobičajeno boravište u navedenoj državi; ono može biti pokazatelj, ali ga treba ocijeniti zajedno s drugim okolnostima. Također se mogu uzeti u obzir državljanstvo maloljetnika, okolnosti školovanja i njegova jezična znanja, kao i njegovi obiteljski i društveni odnosi. Uvijek se zahtijeva fizička prisutnost maloljetnika u nekom trenutku u državi članici.
- 16 Nema sudske prakse koja se odnosi na pojam uobičajenog boravišta bračnih drugova za određivanje nadležnosti u slučaju razvoda. Ne postoji ni sudska praksa

koja se odnosi na uobičajeno boravište maloljetnikâ u slučaju ovog predmeta, odnosno na utjecaj koji na određivanje uobičajenog boravišta ima status diplomata ili drugi sličan status poput onog koji imaju osobe koje obavljaju funkcije kao zaposlenici ili službenici Europske unije i koje se upućuju u treće države radi obavljanja navedenih funkcija.

Neprimjena nacionalnih pravnih pojmova

- 17 Sud koji je uputio zahtjev smatra da se ne primjenjuje članak 40. španjolskog Građanskog zakonika na kojem tužitelj temelji nadležnost španjolskih sudova, s obzirom na to da je sudska praksa Suda koja se odnosi na uobičajeno boravište maloljetne djece jasna kad se u njoj ističe da je pojam uobičajenog boravišta autonomni pojam prava Unije i da ne valja primijeniti nacionalno pravo država članica za određivanje njegova značenja i dosega.

Pojam uobičajenog boravišta bračnih drugova za određivanje nadležnosti radi odlučivanja o zahtjevu za razvod i uzdržavanje

- 18 Pri utvrđivanju uobičajenog boravišta bračnih drugova koji su pokrenuli postupak razvoda valja odrediti trajanje, uobičajenost i stabilnost njihova boravka u zemlji kao što je Togo. Treba uzeti u obzir da je boravak u navedenoj zemlji izravno povezan s obnašanjem njihovih funkcija kao službenika koje je zaposlila Europska Komisija i da se može mijenjati zbog navedenih funkcija i Komisijinih potreba. U tom smislu valja postaviti pitanje je li njihov status zaposlenika Europske unije odlučujući element kako bi se moglo smatrati da nemaju uobičajeno boravište u Togu za potrebe članka 3. Uredbe br. 2201/2003 i članka 3. Uredbe br. 4/2009. Također treba postaviti pitanje mogu li se povezanost s majčnim (španjolskim) državljanstvom, njezin boravak u Španjolskoj prije sklapanja braka, jedno od državljanstva djece i njihovo mjesto rođenja (Španjolska) uzeti u obzir za potrebe određivanja uobičajenog boravišta.

Pojam uobičajenog boravišta maloljetne djece ugovornog osoblja Europske unije

- 19 Ako status članova ugovornog osoblja Europske unije utječe na određivanje uobičajenog boravišta roditelja na način da se smatra da boravak u Togu nije odlučujući za njegovo utvrđivanje, sud postavlja pitanje utječe li uobičajeno boravište koje proizlazi iz navedenog statusa na određivanje uobičajenog boravišta maloljetne djece.

Tumačenja članaka 6., 7. i 14. Uredbe br. 2201/2003

- 20 Ako status zaposlenika Europske unije uopće ne utječe na određivanje uobičajenog boravišta bračnih drugova u državi članici, sud koji je uputio zahtjev dvoji u pogledu toga treba li primijeniti podredne odredbe Uredbe br. 2201/2003

(članak 7. za razvod i članak 14. za roditeljsku odgovornost) i u pogledu utjecaja koji njezin članak 6. ima na primjenu podređenih odredbi.

- 21 Na taj bi se način u ovom slučaju člankom 6. mogla spriječiti primjena članaka 7. i 14. te posljedično primjena nacionalnih zakona o određivanju nadležnosti u području razvoda i roditeljske odgovornosti. Tuženik ima portugalsko državljanstvo (državljanin je države članice) pa se pojavljuje dvojba u pogledu toga da,
- (a) u skladu s člankom 6., protiv njega može biti pokrenut postupak pred sudovima u drugoj državi članici (u ovom slučaju Španjolskoj) samo u skladu s člancima 3., 4. i 5. Uredbe, isključujući mogućnost primjene španjolskih nacionalnih pravila, kao što je to dopušteno člancima 7. i 14. iste uredbe, ili u pogledu toga da se,
 - (b) naprotiv, statusom državljanina države članice ne isključuje da protiv njega može biti pokrenut postupak u skladu s nacionalnim pravilima druge države članice, ako u skladu s navedenom uredbom nijedna država članica nije nadležna. Riječ je o slučaju koji je drukčiji od predmeta u kojem je donesena presuda od 29. studenoga 2007., *Sundelind López*, C- 68/07, EU:C:2007:740, u kojoj tuženik nije bio državljanin države članice.

Moguća povreda članka 47. Povelje

- 22 Sud koji je uputio zahtjev pita je li u slučaju poput ovog, u kojem bračni drugovi imaju snažne veze s državama članicama (državljanstvo, prethodni boravak), protivno članku 47. Povelje to da Uredbom br. 2201/2003 nije dopuštena primjena pravila nacionalnog prava za određivanje nadležnosti države ili ne proizlazi li da, u skladu s navedenim pravilima, nijedna država članica nije nadležna ako postoje utemeljene dvojbe o nepristranosti ili neovisnosti sudova treće države.

Nužnost određivanja pretpostavki forum necessitatis u Uredbi br. 4/2009

- 23 Ako status zaposlenikâ Europske unije ne određuje njihovo uobičajeno boravište u nekoj državi članici, i ako je podredna odredba primjenjiva, španjolski sudovi bili bi nadležni, s obzirom na španjolsko državljanstvo majke, za odlučivanje o mjerama roditeljske odgovornosti na temelju odredbi članka 22. *quater* točke (d) LOPJ-a. Ne bi bili nadležni za odlučivanje o razvodu u skladu s člankom 22. *quater* točkom (c) LOPJ-a. Ne bi bili nadležni ni za utvrđivanje uzdržavanja u korist djece na temelju Uredbe br. 4/2009 koja ne sadržava podređenu odredbu. Pravilo iz njezina članka 3. točke (d) nije primjenjivo jer se nadležnost temelji na državljanstvu.
- 24 Nužno je da Sud odredi način na koji treba tumačiti *forum necessitatis* iz članka 7. navedene uredbe i da pojasni:

- koje pretpostavke smatra nužnima kako bi se smatralo da postupak nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima ili postupak nije moguć u trećoj državi s kojom je spor usko povezan (u ovom slučaju Togo),
- treba li stranka dokazati da je pokrenula ili pokušala pokrenuti postupak u navedenoj državi i to neuspješno te
- je li državljanstvo neke od stranaka u sporu dovoljna poveznica s državom članicom.

RADNI DOKUMENT